

Είναι διάχυτη η εντύπωση ότι η χώρα μας έχει εισέλθει σε μια νέα πολιτική εποχή. Συχνά μάλιστα λέγεται ότι έχει επέλθει το τέλος της Μεταπολίτευσης. Έτσι όμως απλώς οριοθετείται εκείνο που τελείωσε, δεν προσδιορίζεται αυτό που αρχίζει. Άλλοι πάλι μιλούν για το τέλος της εποχής των χαρισματικών ηγετών. Αυτό όμως που έχει αλλάξει δεν αφορά το τί προσφέρουν οι ηγέτες στο λαό, αλλά το τί προσδοκά ο λαός από τους ηγέτες του. Οι αλλαγές που έχουν επέλθει ξεκινούν από την ίδια την κοινωνία. Αυτές τις αλλαγές έχουμε καθήκον, ως μεγάλη προοδευτική παράταξη, ως πολιτικοί εκφραστές της Κεντροαριστεράς, να καταγράψουμε και να λάβουμε υπόψη μας κατά τη χάραξη της πολιτικής μας.

Η Μεταπολίτευση είχε να αντιμετωπίσει δύο μεγάλα προβλήματα. Σ' ένα πρώτο βήμα έπρεπε να αποκαταθεί το δημοκρατικό πολίτευμα και να λειτουργήσουν οι δημοκρατικοί θεσμοί· να αποκτήσει η χώρα ένα δημοκρατικό Σύνταγμα, να συγκροτηθούν ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς τα νέα πολιτικά κόμματα, να αρθεί η διάκριση των πολιτών σε εθνικόφρονες και μιάσματα, να ξαναδιακηρυχθούν τα δικαιώματα του ατόμου και του πολίτη. Ήταν η πρώτη φάση της δικαίωσης των δημοκρατικών αγώνων, η *πολιτική* αποκατάσταση της δημοκρατίας και μαζί η ώρα της γέννησης και του στεριώματος του ΠΑΣΟΚ. Το δεύτερο μεγάλο βήμα ήταν η άρση της διάκρισης των Ελλήνων σε προνομιούχους και μη προνομιούχους ως προς την πρόσβαση στην εξουσία, η *κοινωνική* αποκατάσταση της δημοκρατίας. Το μεγάλο αυτό βήμα, εξ ίσου αναγκαίο με το πρώτο, ήταν αποκλειστικά έργο του ΠΑΣΟΚ. Το ΠΑΣΟΚ είναι αυτό που έδωσε φωνή στα πλατειά λαϊκά στρώματα, τα οποία ως τότε παρέμεναν αποκλεισμένα από τη διαχείριση των κοινών. Είναι το ΠΑΣΟΚ που έκανε τις πιο αδύνατες, τις πιο αδικημένες κοινωνικές ομάδες να αισθανθούν ότι δεν βρίσκονται πια στο περιθώριο του πολιτικού συστήματος, ότι δεν είναι βουβοί θεατές του παιγνιδιού της εξουσίας, αλλά ενεργοί πολίτες με δική τους φωνή και δικά τους αιτήματα, ισότιμοι διεκδικητές της δυνατότητας διαμόρφωσης του κοινού μέλλοντος.

Τα δύο αυτά μεγάλα βήματα της Μεταπολίτευσης, η πολιτική και η κοινωνική αποκατάσταση της δημοκρατίας, έχουν πια ολοκληρωθεί. Μπορούμε να πούμε ότι είχαν και τα δύο αρνητικό χαρακτήρα: απαιτούσαν την άρση ανελευθεριών και αποκλεισμών, την κατάργηση των ως τότε υφιστάμενων εμποδίων της δημοκρατίας. Ήσαν δύο βήματα που είχαν καθυστερήσει και έπρεπε να πραγματοποιηθούν με ταχύ ρυθμό, ώστε το πολιτικό σύστημα της χώρας μας να βρεθεί στο σημείο που για άλλες χώρες ήταν από καιρό αυτονόητο. Η δημοκρατία έχει όμως και μια θετική πλευρά. Είναι μια κίνηση προς τα εμπρός, είναι ένα σύστημα επιλογής αξιών, χάραξης στόχων και διαμόρφωσης προοπτικών. Στο σημείο αυτό ακριβώς βρισκόμαστε: μετά την άρση των εμποδίων της δημοκρατίας πρέπει να δώσουμε στη δημοκρατία μας και θετικό περιεχόμενο. Πρέπει να αναπροσδιορίσουμε τις αξίες, τους στόχους και τις προοπτικές

μας. Αυτή είναι η μεγάλη πρόκληση της νέας πολιτικής περιόδου στην οποία έχουμε ήδη εισέλθει. Σ' αυτά τα ερωτήματα η μεγάλη προοδευτική παράταξη της Κεντροαριστεράς πρέπει πρώτη να δώσει τις απαντήσεις.

Όταν κάνουμε λόγο για επιλογή στόχων και χάραξη προοπτικών, δεν πρέπει να εννοήσουμε στενά τους συγκεκριμένους στόχους που τίθενται αντικειμενικά από τις προκλήσεις της παρούσης ιστορικής συγκυρίας. Είναι γνωστό και δεν χρειάζεται να το επαναλαμαβάνουμε διαρκώς ποιά είναι σήμερα η θέση της χώρας μας στον διεθνή περίγυρο, τί ρυθμό ανάπτυξης πρέπει να πετύχουμε στον τομέα της οικονομίας μας στα αμέσως επόμενα χρόνια για να μπορέσουμε να διαδραματίσουμε το ρόλο που θέλουμε στην Ενωμένη Ευρώπη και τα Βαλκάνια, τί δυσκολίες αντιμετωπίζουμε στα εθνικά μας θέματα. Δεν είναι τα προβλήματα αυτά ή έστω η ιδιαίτερη ένταση με την οποία σήμερα παρουσιάζονται που χαρακτηρίζουν τη νέα πολιτική εποχή όπου έχουμε εισέλθει. Η πρόκληση της νέας εποχής έγκειται στο ότι πρέπει να ξανασκεφθούμε τον τρόπο, όχι που αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα αυτά, αλλά πριν απ' όλα που τα αντιλαμβανόμαστε και τα προσεγγίζουμε. Το ζητούμενο δεν είναι δηλαδή κάποιες τεχνικές λύσεις, κάποια καλύτερη διαχείριση των προβλημάτων για να βελτιώσουμε κάποιους δείκτες. Το ζητούμενο είναι κάτι προγενέστερο και βαθύτερο: είναι να αναπροσδιορίσουμε τις αρχές και τις αξίες, πάνω στις οποίες πρέπει να στηρίξουμε την κοινή μας προσπάθεια κατά τα κρίσιμα χρόνια που έρχονται. Το ΠΑΣΟΚ, η μεγάλη προοδευτική παράταξη της Κεντροαριστεράς που έχει την ευθύνη για τη διακυβέρνηση της χώρας, έχει χρέος να κάνει σαφές στο λαό πάνω σε ποιές αρχές και ποιές αξίες στηρίζει την πολιτική του και να τον πείσει ότι αυτή είναι η μόνη ορθή βάση για τη λήψη των αναγκαίων συλλογικών αποφάσεων.

Το βασικότερο που πρέπει να ανασυνειδητοποιήσουμε είναι το ποιοί είμαστε και τί επιδιώκουμε· πώς θέλουμε να διαμορφώσουμε την κοινωνία μας και ποιά αγαθά θεωρούμε άξια να αποκτήσουμε ή να προστατεύσουμε με την συλλογική μας δράση, ποιές αξίες θέλουμε να συγκροτούν τη συλλογική μας ταυτότητα. Μέχρι τώρα τα ερωτήματα αυτά έμεναν στο περιθώριο. Η επιτακτικότητα της πολιτικής και κοινωνικής αποκατάστασης της δημοκρατίας δεν μας άφηνε χρόνο και δυνάμεις να σκεφθούμε παραπέρα, να ξεκαθαρίσουμε πώς εννοούμε αυτή τη δημοκρατία, γιατί τη θελούμε και τί σχέση έχει με τον τρόπο που κατανοούμε τον εαυτό μας. Έτσι, πέρα από τους δημοκρατικούς αγώνες, που θεωρούνταν κάτι ξεχωριστό και αυτονόητο, δεν μας ένωνε ως συνεκτική αξία παρά μια συγκεχυμένη αντίληψη περί ελληνικότητας, ένας καθορισμός της ταυτότητάς μας αποκλειστικά με βάση το ιστορικό μας παρελθόν και όχι και το όραμα του μέλλοντος. Μια τέτοια ελλιπής και αποσπασματική αντίληψη για τις συλλογικές μας αξίες είχε όμως δυσμενέστατες συνέπειες, η τυχόν

συνέχιση των οποίων και στο μέλλον κινδυνεύει να αποβεί καταστροφική για όλους μας.

Από τη μία πλευρά, η συγκεχυμένη αυτή αντίληψη περί ελληνικότητας γίνεται εμπόδιο στη διαμόρφωση μιας λογικής και ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής. Επειδή το κοινό παρελθόν αποτελεί βασικό μεν αλλά –ιδίως μάλιστα όταν, όπως είναι αναπόφευκτο, δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς την ερμηνεία του– αβέβαιο και ανεπαρκές στήριγμα ώστε να δοθούν απαντήσεις στις προκλήσεις του παρόντος, ο περιορισμός μας σ' αυτό δημιουργεί ένα επικίνδυνο κενό. Γιατί το κενό αυτό τείνουμε να το καλύψουμε με ανορθολογικές φοβίες, με μια γενικευμένη αίσθηση απειλής όπου όλοι οι άλλοι, όσοι δηλαδή δεν μοιράζονται μαζί μας το ίδιο ιστορικό παρελθόν, εμφανίζονται ως δυνάμει εχθροί μας, που μας επιβουλεύονται γιατί μας φθονούν. Έτσι όμως αδυνατούμε να ξεχωρίσουμε τους πραγματικούς από τους νομιζόμενους αντιπάλους μας, χάνουμε το μέτρο για την αντικειμενική εκτίμηση της πραγματικότητας και οδηγούμαστε σε μια απομόνωση που μας στερεί από τη δυνατότητα συμμαχιών εκεί όπου τις χρειαζόμαστε επιτακτικά για να αντιμετωπίσουμε τις πραγματικές απειλές.

Από την άλλη πλευρά, η έλλειψη σαφούς αντίληψης για το πώς θέλουμε να είναι η δημοκρατία μας φαίνεται ως τώρα να έχει παρεμποδίσει τη διαμόρφωση αλλά προ παντός την πρακτική εφαρμογή μιας κοινά αποδεκτής εσωτερικής πολιτικής, ιδίως οικονομικής και κοινωνικής. Μη διαθέτοντας μια συνολική εικόνα της κοινωνίας που θέλουμε από κοινού να οικοδομήσουμε, δεν φαίνεται να έχουμε κατανοήσει ούτε ότι πρέπει να συνεργασθούμε ούτε ποιοί θα πρέπει να είναι οι όροι της συνεργασίας μας για χάρη του κοινού σκοπού. Συνέπεια αυτής της αδυναμίας είναι ότι συχνά ως τώρα έχουμε παρουσιάσει μια εικόνα διασπασμένης κοινωνίας. Άλλοτε φαινόμενα να εκτρεπόμαστε σε έναν αναρχικό ατομισμό, με τον καθένα να ενεργεί έχοντας αποκλειστικό κίνητρο τα βραχυπρόθεσμα συμφέροντά του και να μη πειθαρχεί σε συλλογικές αποφάσεις, τις οποίες παραδέχεται μεν ως αναγκαίες, περιμένει όμως μόνο από τους άλλους να τηρήσουν. Άλλοτε πάλι εμφανιζόμαστε να δρούμε σχηματίζοντας μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες που προβάλλουν και διεκδικούν αιτήματα μερικά, αδιαφορώντας για τις αρνητικές συνέπειες που προκαλούνται στη συνολική κοινωνία είτε από τα ίδια αυτά τα αιτήματα είτε από τον τρόπο της διεκδίκησής τους.

Παρόμοια διάσπαση εμφανίζεται να υπάρχει ανάμεσα στην κοινωνία και την πολιτική της ηγεσία. Το κράτος γίνεται αντιληπτό όχι σαν μορφή της συλλογικής μας οργάνωσης και πολιτικής έκφρασης, αλλά σαν ένα σώμα έξω και πάνω από εμάς, που συγκροτείται και διευθύνεται από μια ξεχωριστή κατηγορία προνομιούχων ανθρώπων, με τους οποίους είναι μοιραίο τα άτομα και οι επί μέρους κοινωνικές ομάδες να

βρίσκονται σε σχέση αντιπαράθεσης. Το κράτος και η πολιτική ηγεσία αντιμετωπίζονται σαν να είναι αυτά που μοιράζουν τα διαθέσιμα υλικά αγαθά με κριτήρια εκ προοιμίου αυθαίρετα και ιδίως με βάση το ποιούς θεωρούν "δικά τους παιδιά" και ποιούς όχι. Αυτό διαιωνίζει τις πελατειακές σχέσεις και κάνει τους περισσότερους να προσπαθούν να ανήκουν αυτοί στους –έτσι κι αλλιώς αυθαίρετα– ευνοημένους, "ρίχνοντας" τους άλλους, ενώ παράλληλα πολλοί άλλοι διατηρούν προς το κράτος, σαν ανήλικοι προς κηδεμόνες, μια σχέση διαρκούς αντιδικίας και σύγκρουσης.

Η νέα πολιτική περίοδος, στην οποία έχουμε πια εισέλθει, είναι νέα ακριβώς επειδή όλο και περισσότεροι πολίτες συνειδητοποιούν ότι η κοινωνία μας και η πολιτική μας, εξ αιτίας όλων αυτών των αγκυλώσεων, δεν μπορεί να προχωρήσει άλλο, ότι χρειάζονται ριζικές αλλαγές. Η καμπή είναι κρίσιμη. Και δυστυχώς στις δύσκολες φάσεις πάντα εμφανίζονται κάποιοι, συνήθως δήθεν διανοούμενοι, που μιλούν για βαθειά κρίση της κοινωνίας μας και καλλιεργούν ένα κλίμα φοβίας και ταυτόχρονα μηδενισμού και αδιαφορίας για τα κοινά, δυσπιστίας προς την πολιτική και τους πολιτικούς, κλίμα το οποίο εκμεταλλεύονται συνήθως κάποιοι που ψαρεύουν στα θολά νερά. Ενισχύονται ορισμένοι υπερ-συντηρητικοί κύκλοι, που εμφανίζουν σαν λύση την επιστροφή σε αξίες του απώτερου παρελθόντος, αξίες που ωστόσο αναπτύχθηκαν σε κοινωνίες παραδοσιακές, με δομές και με ανάγκες εντελώς διαφορετικές από τις δικές μας σήμερα. Άλλοι πάλι, οι λεγόμενοι νεοφιλελεύθεροι, προβάλλουν ως λύση την ελαχιστοποίηση, σχεδόν κατάργηση του κράτους και την απελευθέρωση των ατομικών δράσεων και συμφερόντων και ευαγγελίζονται ότι ως δια μαγείας, χωρίς καθοδήγηση και χωρίς διορθωτικές επεμβάσεις, χωρίς προσανατολισμό σε κοινές αξίες συνεργασίας και δικαιοσύνης, θα επέλθει ένα αποτέλεσμα γενικευμένης ευδαιμονίας.

Απέναντι σε όλα αυτά η πολιτική της Κεντροαριστεράς είναι μια πολιτική θετικού προσδιορισμού της δημοκρατίας μας, μια πολιτική που (πρέπει να) βασίζεται σε μια νηφάλια και ρεαλιστική αντιμετώπιση των προβλημάτων εμπνεόμενη από τις κοινές αξίες του αμοιβαίου σεβασμού όλων των πολιτών, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η ανάγκη αναβάπτισης της πολιτικής μας στις κοινές αυτές αξίες επιβάλλεται πριν απ' όλα από την αντίληψη που η μεγάλη δημοκρατική παράταξη, της οποίας το ΠΑΣΟΚ αποτελεί την καρδιά, έχει για την πολιτική. Η πολιτική για μας δεν αποτελεί απλώς τη συνισταμένη, το σημείο σύμπτωσης δράσεων ατομικών που βασίζονται σε επιλογές και εκτιμήσεις του ατομικού συμφέροντος, αν βέβαια οι δράσεις αυτές τύχει να συναντηθούν σε κάποιο κοινό σημείο· είναι μια δράση συλλογική, με σκοπούς και με πρόγραμμα που αποφασίζουμε όλοι από κοινού. Αυτή η στροφή προς τις κοινές

αξίες, προς το κοινό θεμέλιο της συλλογικής μας δράσης, επιβάλλεται όμως σήμερα κατά μείζονα λόγο από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η χώρα μας, δυσκολίες που απαιτούν περισσότερο από κάθε άλλη φορά τη συσπείρωση και συνεργασία όλων μας. Γιατί δεν αρκεί σήμερα το αυτονόητο ότι όλοι θέλουμε περισσότερη ευημερία για τον καθένα μας. Η ευημερία θα προέλθει από την ανάπτυξη, και αυτή με τη σειρά της απαιτεί να γίνουμε πιο παραγωγικοί και πιο ανταγωνιστικοί στο διεθνές περιβάλλον. Προς την κατεύθυνση αυτή η διεθνής συγκυρία είναι σήμερα τέτοια ώστε απαιτείται η άμεση λήψη δραστικών και συχνά δυσάρεστων μέτρων, που συνεπάγονται για όλους μας σημαντικές θυσίες, οι οποίες μάλιστα για ορισμένους από εμάς θα είναι σε απόλυτους αριθμούς μεγαλύτερες. Θυσίες μπορεί όμως να δεχθεί μόνο κάποιος που πιστεύει σ' ένα σκοπό. Κι όταν ο σκοπός αυτός είναι συλλογικός, θα πρέπει ο καθένας να ταυτίζεται με τη συλλογικότητα, να πιστεύει ότι το κοινό αγαθό είναι κομμάτι και της δικής του ζωής, αναπόσπαστο μέρος και της ατομικής του ταυτότητας. Όταν μάλιστα η θυσία που ζητείται από αυτόν τυχαίνει να είναι (σε απόλυτους αριθμούς) μεγαλύτερη, πρέπει να έχει πεισθεί ότι είναι και αναγκαία αλλά και δίκαιη, ότι θα προάγει πραγματικά τον κοινό σκοπό αλλά και δεν θα υπερβαίνει το μέτρο εκείνο που ισχύει για όλους. Αυτό σημαίνει ότι η θυσία που του ζητείται δεν θα είναι αναλογικά μεγαλύτερη από εκείνη που ζητείται από τους άλλους. Σημαίνει όμως επίσης ότι δεν θα τον συνθλίβει, αφήνοντάς του τα περιθώρια που δικαιούται να ζητήσει να του εξασφαλισθούν από την οργάνωση της κοινωνίας έτσι ώστε να μπορεί να διαμορφώνει τη ζωή του όπως ο ίδιος κρίνει ορθό.

Να λοιπόν γιατί πρέπει να αναβαπτίσουμε την πολιτική και τη δημοκρατία μας στις αρχές του αμοιβαίου σεβασμού, της αλληλεγγύης και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Είναι μάλιστα αναγκαίο να αντιληφθούμε ότι οι αρχές αυτές αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο και δεν πρέπει να τις αφήσουμε να γίνουν ανταγωνιστικές μεταξύ τους. Ο αμοιβαίος σεβασμός είναι απαραίτητη προϋπόθεση της αλληλεγγύης, αλλά και βάση της κοινωνικής δικαιοσύνης. Στηρίζεται στην ιδέα ότι όλοι οι πολίτες, όλοι οι άνθρωποι είναι πρόσωπα ίσης αξίας, φορείς ίδιας αξιοπρέπειας. Αν οι κοινωνικές συνθήκες ή οι συγκυρίες έχουν οδηγήσει ορισμένους από εμάς σε μειονεκτική θέση, αυτό πρέπει να μας ενοχλεί όλους και να μας κάνει να θεωρήσουμε υποχρέωσή μας να συμβάλουμε ώστε και οι κοινωνικά μειονεκτούντες να αποκτήσουν τη δυνατότητα να ζουν κάτω από συνθήκες αξιοπρεπείς. Γιατί δεν μπορεί κανείς να μείνει αδιάφορος στο πώς ζουν οι άλλοι, με τους οποίους συμβιώνει μέσα στον ίδιο κοινωνικό σχηματισμό· είναι μειωτικό και για εμάς τους ίδιους, που τυχαίνει να μην έχουμε αυτό το πρόβλημα, να ζούμε σε μια κοινωνία που να ανέχεται ένας αριθμός μελών της να μη μπορεί να ζήσει με αξιοπρέπεια. Αυτή είναι η βαθύτερη ηθική του κοινωνικού κράτους, ενός από τους θεμέλιους άξονες της πολιτικής της Κεντροαριστεράς.

Η ηθική αυτή δέσμευση δεν είναι όμως μονόπλευρη, δεν έχει σημασία μόνο γι' αυτούς από τους οποίους ζητούνται θυσίες για χάρη των κοινωνικά μειονεκτούντων. Από την άλλη πλευρά, οι τελευταίοι αυτοί, όσοι δηλαδή ανήκουν στις διάφορες κατηγορίες κοινωνικά αδύναμων, είναι φορείς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Δεν είναι οι δέκτες ελεημοσύνης της κοινωνίας, αλλά αξιοπρεπείς πολίτες με ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Οι διεκδικήσεις τους δεν είναι προσπάθειες απόσπασης πατερναλιστικών παροχών αλλά άσκηση δικαιωμάτων. Αυτή όμως, όπως κάθε άσκηση δικαιώματος, πρέπει να συνοδεύεται από πνεύμα συνεργασίας και συνευθύνης για το κοινό καλό. Τα κοινωνικά δικαιώματα δεν οδηγούν τους φορείς τους σε σύγκρουση προς τους πιο ευνοημένους, εκείνους δηλαδή που καλούνται να συνδράμουν στη βελτίωση των συνθηκών ζωής τους, αλλά ούτε και τους οδηγούν σε ανταγωνισμό μεταξύ τους για το ποιος θα αποσπάσει τα περισσότερα. Εδώ έγκειται μια καίρια διαφορά της Κεντροαριστεράς τόσο από τη δεξιά όσο και από την άκρα αριστερά. Η παραδοσιακή δεξιά, που στήριζε την εξουσία της σε ένα πλέγμα πελατειακών σχέσεων, δεν σεβόταν τους κοινωνικά μειονεκτούντες ως πολίτες ισότιμους με όλους τους άλλους, αλλά τους αντιμετώπιζε ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας, που πρέπει να υποστούν ποικίλους εξευτελισμούς ώστε να πετύχουν να γίνουν λήπτες παροχών εκ μέρους των κρατούντων. Αυτό αύξανε και τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων, που συναγωνίζονταν ποιά θα αποσπάσει την εύνοια ή θα κατορθώσει να εκβιάσει πιο αποτελεσματικά εκείνους που είχαν τη μοιρασιά στα χέρια τους, αδιαφορώντας για το τί θα περισσέψει για τους άλλους. Αλλά και η άκρα αριστερά, παρ' ότι επικαλούνταν πάντα την αλληλεγγύη, εμφορείται από ένα πνεύμα σύγκρουσης και ταξικού μίσους, που συχνά ως τώρα παρέσυρε μεγάλο μέρος όσων τρέφουν κοινωνικές ευαισθησίες σε μια υποτίμηση της αξίας του κράτους δικαίου και σε μια έλλειψη σεβασμού των δικαιωμάτων, σε μια παραγνώριση της αξίας της συνεργασίας που δεν χωρίζει τους πολίτες αλλά αντίθετα τους ενώνει με ένα πνεύμα συνευθύνης και σεβασμού της ατομικότητας του καθενός στη διαμόρφωση της ζωής του.

Φυσικά οι κοινωνικές αντιθέσεις είναι υπαρκτές και δεν παραμερίζονται με ηθικολογίες. Όμως οι πολιτικοί έχουν τη μεγάλη ευθύνη να βασίσουν τη δράση τους επάνω στις ορθές αρχές και να προκαλέσουν μια ανοιχτή συζήτηση γι' αυτές. Νομίζω μάλιστα ότι αυτό σήμερα ανταποκρίνεται σε μια επιτακτική ανάγκη της κοινωνίας μας. Το αίτημα για ανανέωση των αρχών της πολιτικής στην πατρίδα μας έχει γίνει συνείδηση των πολιτών, που δεν ανέχονται πια να χειραγωγούνται από τις πολιτικές ηγεσίες τους, αλλά θέλουν να συμβιώνουν ως αυτόνομοι και συνυπεύθυνοι διαμορφωτές του μέλλοντός τους. Το ΠΑΣΟΚ, ο χώρος της Κεντροαριστεράς, θα είναι και πάλι πρωτόπορο. Με πλήρη συνείδηση των αρχών που διέπουν την πολιτική του, είναι αυτό που έχει την πρωτοβουλία, είναι αυτό που καλεί τις άλλες παρατάξεις να συστρατευθούν

μαζί του ή να πάρουν ανοιχτά θέση απέναντι στις αρχές που το εμπνέουν, τις αρχές που, είμαστε βέβαιοι, αποκρίνονται στις προκλήσεις του αιώνα που έρχεται.